

OD REDAKCJI

Redakcja „Prac Filologicznych” oddaje Państwu tom LXXIX, na który składają się teksty będące pokłosem konferencji z serii „Dialog Pokoleń” oraz artykuły o różnorodnej tematyce nadesłane przez badaczy reprezentujących różne ośrodki naukowe w Polsce. Całość tomu poprzedza wspomnienie o śp. Profesorze Juriju Apresjanie zmarłym 12 maja 2024 roku, światowej sławy lingwiście, długoletnim członku Rady Naukowej naszego czasopisma.

Artykuły opublikowane w niniejszym tomie są zróżnicowane zarówno pod względem tematycznym, jak i metodologicznym.

Problematyki gwarowej dotyczy siedem tekstów. Katarzyna Sobolewska opisuje *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* jako nośnik treści kulturowych. Ukazuje zakorzenienie omawianego słownika gwarowego w tradycji oralnej i piśmiennej, jego związki z kulturą umysłową i polityczną epoki, standardami definiowania i wnioskowania, wymogami spójności tekstu. Iwona Nowakowska-Kempna podejmuje natomiast zagadnienie obecności gwar w przepisach kulinarnych kuchni regionalnej, zarówno pisanych, jak i mówionych podczas konkursów regionalnych, które to przepisy interpretuje jako teksty kultury. Halina Pelcowa bada funkcjonowanie wyrazu i pojęcia *dom* w świadomości najstarszych mieszkańców wsi. Na tym przykładzie pokazuje wciąż obecny w gwarach wymiar społeczny i emocjonalny słów kojarzących się z wartościami. Irena Jaros przeprowadza analizę semantyczną gwarowego czasownika *chechtać*, określa zasięg jego występowania w poszczególnych znaczeniach i przywołuje hipotezy dotyczące jego etymologii. Wielkopolskie nazwy zwierząt o ciałach obłych, takich jak larwy, robaki, glisty, stały się przedmiotem opisu w artykule Justyny Kobus. Przedmiotem artykułu Renaty Kucharzyk są z kolei zwyczaje i słownictwo związane ze spożywaniem alkoholu, poświadczone w kilku wsiach położonych na Pogórzu Ciężkowickim. Materiały objęte analizą cechuje duża rozpiętość czasowa, co pozwala na obserwację zachodzących zmian zarówno w obrzędowości biesiadnej, jak i w leksyce obsługującej tę sferę. Celem artykułu Agnieszki Wępy-Siudek jest natomiast przedstawienie wpływu biografii językowej na znajomość mazurskiego języka kolateralnego, w dialektologii polskiej klasyfikowanego jako jedna z gwar dialektu mazowieckiego.

Problematykę historycznojęzykową podejmują teksty Magdaleny Klapper, Darii Ławrynow, Katarzyny Sicińskiej i Joanny Kuć. Pierwszy z nich został poświęcony określeniom osób dotkniętych ciężkimi schorzeniami bądź niepełnosprawnością w XIV–XV-wiecznych zabytkach językowych, np. *blaskaty*, *kiktawy*, *momotliwy*, *piędzimąż*, *szyl*. Daria Ławrynow ukazuje ewolucję znaczenia leksemu *kozak* i jego pochodnych w ciągu wieków. Porównuje polskie dane leksykograficzne oraz wybrane źródła internetowe i literackie, dodatkowo uwzględnia dane języków ukraińskiego i rosyjskiego. Przedmiotem analizy Katarzyny Sicińskiej są cechy XVIII-wiecznej polszczyzny południowokresowej odzwierciedlone w 23 rękopiśmiennych listach Szczęsnego Czackiego (1723–1790), przedstawiciela możnego rodu szlacheckiego żyjącego na Wołyniu, na terenie dawnych Kresów południowo-wschodnich. Z kolei Joanna Kuć na materiale pochodzącym z kancelarii łukowskich charakteryzuje tzw. akty uszanowania, czyli XIX-wieczny gatunek tekstów urzędowych – prośby o błogosławieństwo, którą kierują do rodziców narzeczeni.

W nurt badań nad językowym i tekstowym obrazem świata wpisują się trzy artykuły. Onomastyki kulturowej dotyczy artykuł Agnieszki Klimas, którego celem jest odtworzenie językowego obrazu zapisanego w antroponimach badanej społeczności z perspektywy jej funkcjonowania w środowisku rodzinnym. Katarzyna Kuligowska rekonstruuje językowy obraz dawnych polskich praktyk kulinarnych i konsumpcyjnych na podstawie analizy frazeologizmów i przysłów, które zawierają w swoim składzie komponenty będące nazwami przypraw oraz innych dodatków spożywczych. Lucyna Bagińska podejmuje zagadnienie tekstowego obrazu kobiety we fragmencie wydanej w 2022 roku powieści Olgi Tokarczuk *Empuzjon. Horror przyrodoleczniczy*, wyzyskując do analizy instrumentarium językoznawstwa kognitywnego. Punktem odniesienia jest ekfrazja ikony *Święta Emerencja* dokonana przez bohaterów powieści.

Językoznawstwo stosowane reprezentują dwa opracowania. Monika Kaźmierczak zajęła się gielkotem (inaczej mową bezładną), czyli wciąż mało znanym zaburzeniem mowy wywołującym szereg kontrowersji co do specyfiki, rozpoznawania, terapii. Problematykę artykułu należy uznać za ważną zarówno z punktu widzenia nauki, jak i logopedii praktycznej. Matylda Dobrosz wraz z Natalią Siudzińską podejmują próbę oceny, jaki poziom umiejętności narracyjnych mają uczniowie zamieszkujący obszary wiejskie i wielkomiejskie. Autorki porównują te umiejętności i interpretują je, wskazując na możliwe korelacje między miejscem zamieszkania a rozwojem zdolności tworzenia dłuższych wypowiedzi.

Leksyce współczesnej polszczyzny, zarówno najnowszej, jak i regresywnej, poświęcono trzy artykuły. Jarosław Łachnik analizuje najnowsze słownictwo z pola tematycznego CZŁOWIEK, wyodrębnione z zasobów Obserwatorium Językowego Uniwersytetu Warszawskiego. Autor pokazuje różnorodność i stopień skomplikowania tych wyrazów, a także podejmuje próbę ich przyporządkowania do pól

leksykalno-semantycznych. Anna Romanik w centrum zainteresowania umieściła internacjonalizmy (europeizmy) z zakresu mody i kosmetologii. Opierając się na utworzonym przez siebie mikrokorpusie tego słownictwa, ekscerpowanego z prasy luksusowej w ośmiu wersjach językowych, wypracowała własne kryteria uznania leksemu za internacjonalizm oraz ustaliła zakres pojęciowy wyrazów zaliczonych do tej grupy. Agnieszka Grażul-Luft sięga w swojej pracy po książkę z nurtu literatury młodzieżowej, znaną bardziej starszym pokoleniom czytelników. W pilotażowym badaniu autorka sprawdziła, na ile słownictwo *Jeziora osobliwości* Krystyny Siesickiej jest zrozumiałe dla młodych odbiorców współczesnych. Posłużyła się w tym kategoriami mody językowej i słownictwa przestarzałego. Odniosła się też do socjolektu młodzieżowego.

Celem badań Marioli Wołk jest natomiast rozstrzygnięcie statusu leksykalnego specyficznego typu układów z udziałem form czasownikowych użytych w 3. osobie liczby pojedynczej (zwykle czasu teraźniejszego) i poprzedzonych zaimkiem *się*, np. *Się żyje!*, *Się pomaga!*, *Się parkuje!* oraz charakterystyka ich właściwości semantycznych, pragmatycznych i prozodycznych.

Katarzyna Jachymek zajmuje się w swoich badaniach analizą narracyjną. Omawia jej podstawy teoretyczne oraz przedstawia autorski model badań narracyjnych z elementami analizy jakościowej i ilościowej. Na przykładzie badań nad narracją w Związku Harcerstwa Polskiego pokazuje sposób wykorzystania tego narzędzia w badaniach nad wizerunkiem organizacji. Z kolei Anna Kapuścińska dokonuje porównania semiotycznych mechanizmów reprezentacji w analogowej przestrzeni współczesnego miasta i w cyfrowej przestrzeni Internetu.

Przedkładając Czytelnikom niniejszy tom „Prac Filologicznych”, życzymy wszystkim miłej lektury.

Halina Karaś
Magdalena Wanot-Mištura
Izabela Winiarska-Górska